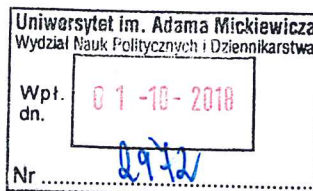

Prof. dr hab. Marek Żmigrodzki
Wydział Politologii UMCS
Pl. Litewski 3
20-080 Lublin

Lublin 25.09.2018

Recenzja osiągnięcia naukowego i aktywności naukowej
Pana dra Marcina Rachwała
w związku z postępowaniem habilitacyjnym w dziedzinie nauk społecznych,
w dyscyplinie nauki o polityce

Podstawą napisania recenzji była analiza i ocena osiągnięć Kandydata w świetle wymogów art. 16 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tj. DzU 2016, 882 i 1311). W związku z powyższym w recenzji znajdują się odpowiedzi na dwa pytania:

1. Czy publikacja wskazana przez Kandydata jako osiągnięcie naukowe zawiera znaczny wkład Autora w rozwój dyscypliny nauki o polityce.
2. Jakie osiągnięcia Kandydata wskazują na Jego istotną aktywność naukową w świetle rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (DzU 196, 1165).

Podstawowe dane o Kandydacie

Doktor Marcin Rachwał jest absolwentem kierunku politologia Instytutu Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, który ukończył w 2004 r. Pracę magisterską pt. *Miejsce demokracji bezpośredniej we współczesnym państwie* napisał pod kierunkiem naukowym prof. dr hab. Marka Żyromskiego.

Stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie nauki o polityce uzyskał 30 czerwca 2008 r. na podstawie uchwały Rady Instytutu Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM w Poznaniu na podstawie dysertacji pt. *Demokracja bezpośrednia w procesie kształtowania się społeczeństwa obywatelskiego w Polsce w okresie transformacji systemowej*. Promotorem w przewodzie doktorskim był prof. dr hab. Marek Żyromski, recenzentami: prof. dr hab. Maria Marczevska-Rytko i prof. dr hab. Zbigniew Blok.

Ponadto w 2004 r. Habilitant ukończył kurs przygotowania pedagogicznego organizowany przez Wydział Nauk Społecznych UAM oraz w 2008 r. Studia Podyplomowe w zakresie Historii na Wydziale Historycznym UAM.

Przebieg pracy zawodowej:

Od 2009 roku Habilitant zatrudniony jest na stanowisku adiunkta na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM w Poznaniu. Ponadto zatrudniony był także w Wyższej Szkole Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa w Poznaniu, Wyższej Szkole Marketingu i Zarządzania w Lesznie, Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Lesznie, Wyższej Szkole Umiejętności Społecznych w Poznaniu (w tej ostatniej pracuje do chwili obecnej)

Ocena osiągnięcia naukowego

Jako osiągnięcie naukowe Habilitant wskazał przedsięwzięcie zatytułowane *Partycypacja polityczna obywateli współczesnych państw demokratycznych*. Na dorobek w ramach przedstawionego osiągnięcia naukowego składają się następujące publikacje:

- 1 monografia;
- 2 prace zbiorowe pod redakcją naukową;
- 10 artykułów w czasopismach naukowych (w tym 2 w języku angielskim);
- 13 rozdziałów w pracach zbiorowych (w tym 2 w języku angielskim).

Przedstawione publikacje mieszczą się w tytule osiągnięcia naukowego przedstawionego przez Habilitanta. Spełniają one wymogi stawiane pracom naukowym. Są także poprawne pod względem metodologicznym i merytorycznym.

Dr Marcin Rachwał jest rozpoznawany badaczem szeroko pojętej demokracji bezpośredniej. Jego badania naukowe koncentrują się głównie na problematyce partycypacji politycznej obywateli w ramach struktury funkcjonowania współczesnych państw demokratycznych.

Współcześnie samo pojęcie „demokracja” stwarza problemy definicyjne. Nie możemy pojmować demokracji tak jak pojmowano ją przed wiekami. Zmianie uległy struktury i

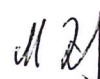
systemy polityczne państw. Pojęcie demokracji w helleńskiej myśli politycznej służyło do określenia ustroju politycznego, w którym władza miała należeć do ludu, która to kategoria nie obejmowała całego społeczeństwa, ponieważ wyłączenie byli np. niewolnicy. Suwerenność państwowa powinna mieć swe źródło w zbiorowości wolnych, którzy mają bezpośredni udział w decyzjach ogólnopństwowych. Demokracja bezpośrednia sprawdza się w małych społecznościach, gdzie łatwiej zgromadzić wszystkich obywateli i zapewnić im uczciwy udział w procesie decyzyjnym.

Nowoczesna demokracja, w sensie etymologicznym „władza ludu”, nie oznacza, że wszyscy obywatele mają prawo uczestniczyć w podejmowaniu decyzji politycznych, ponieważ zostało to zarezerwowane dla tych, którzy należą do tego samego narodu.

Habilitant słusznie podnosi postulat uzupełnienia podziału demokracji pośredniej i bezpośredniej o demokrację semibezpośrednią w przypadku badań dotyczących Polski. Jednak samo pojęcie demokracji semibezpośredniej pojawiło się w literaturze dotyczącej teorii demokracji już dość dawno. W. Linder charakteryzował to pojęcie w odniesieniu do demokracji w Szwajcarii (W. Linder, *Demokracja szwajcarska. Rozwiązywanie konfliktów w społeczeństwie wielokulturowym*, Rzeszów 1996). Mając świadomość, że podejmowanie decyzji w każdym przypadku przez społeczeństwo nie jest możliwe, dążono jednak, aby obywatele brali udział w podejmowaniu najważniejszych decyzji dotyczących państwa.

Jako monografię wchodzącą w skład cyklu Habilitant wskazał publikację pt. *Funkcjonowanie obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej w Polsce. Podstawy prawne-praktyka-perspektywy rozwoju*, Poznań 2016, ss. 243. Jest to bardzo wartościowa część ocenianego dorobku naukowego. Tematyka inicjatywy ustawodawczej była już podejmowana przez polskich badaczy w monografiach, m.in. P. Uziębło, *Inicjatywa ustawodawcza obywateli w Polsce na tle rozwiązań ustrojowych*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2006 oraz artykułach naukowych m.in. M. Podolak, *Rozwój inicjatywy ustawodawczej w Polsce* [w:] B. Dziemidok-Olszewska, T. Bichta, *Dwadzieścia lat demokratyzacji systemu politycznego RP*, Lublin 2011; M. Rachwał, *Obywatelska inicjatywa ustawodawcza w procesie kształtowania się społeczeństwa obywatelskiego w Polsce* [w:] *Polska demokracja. Koncepcje, płaszczyzny, instytucje*, red. S. Wróbel, Toruń 2008; K. Leszczyńska, *Referendum i obywatelska inicjatywa ustawodawcza w Trzeciej Rzeczypospolitej Polskiej* [w:] *Stan i perspektywy demokracji bezpośredniej w Polsce*, red. M. Marczevska-Rytko, Lublin 2010. Oceniana monografia jest skonstruowana poprawnie pod względem metodologicznym.

Przedmiotem analizy jest obywatelska inicjatywa ustawodawcza w Polsce, zarówno pod kątem rozwiązań prawnych, a także funkcjonowania w praktyce politycznej.

Hipoteza: obywatelska inicjatywa ustawodawcza nie jest instrumentem demokracji bezpośredniej lecz demokracji semibezpośredniej,

Celem monografii było przedstawienie funkcjonowania obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej w systemie politycznych Polski w okresie 1997-2015. Cezura czasowa nie budzi moich zastrzeżeń, obejmuje okres od ukonstytuowania się inicjatywy obywatelskiej do zakończenia VII kadencji Sejmu. Jest to obszerna perspektywa czasowa, lecz w pełni uzasadniona.

Struktura monografii jest klarowna i przemyślana, składa się z trzech rozdziałów.

Rozdział I dotyczy zagadnień związanych z pojęciami dotyczącymi demokracji poczynając od demokracji ateńskiej poprzez demokrację bezpośrednią. Zważywszy na to, że monografia dotyczy inicjatywy obywatelskiej za zbyt duże uważam rozwodzenie się nad w/w pojęciami, które są opisane przez badaczy, a także prezentowanie ich genezy. Pozytywnie oceniam fragment dotyczący argumentacji zwolenników demokracji bezpośredniej i semibezpośredniej, a także próbę zdefiniowania czym jest obywatelska inicjatywa ustawodawcza.

Rozdział II jest analizą podstaw prawnych regulujących funkcjonowanie inicjatywy obywatelskiej, ustawy z dnia 24 czerwca 1999 r. o wykonywaniu inicjatywy ustawodawczej obywateli. Autor przytacza także propozycje zmian w/w ustawy.

Rozdział III jest najbardziej wartościowy z punktu widzenia politologicznego. Przedstawia rzetelną analizę funkcjonowania obywatelskiej inicjatywy ludowej w polskim systemie politycznym a także stanowi próbę odpowiedzi na większość pytań badawczych postawionych przez Autora we wstępie. Rozdział kończą interesujące wnioski.

Poziom merytoryczny monografii jest wysoki. Dominuje problemowo-analityczne rozwiązywanie przedstawionego problemu badawczego.

Habilitant zachował proporcjonalność układu treści widocznej w objętości poszczególnych rozdziałów. Metody badawcze stosowane przez Habilitanta świadczą o dojrzałości naukowej i predyspozycjach do samodzielnej pracy naukowej. Podobnie oceniam bazę źródłową, która świadczy o rzetelnie przeprowadzonej kwerendzie naukowej.

Oceniając pozostały dorobek Habilitanta wchodzący w skład cyklu muszę stwierdzić, że mieści się o w dyscyplinie nauki o polityce. Cezura czasowa początku badań została wyznaczona na rok 1989 co jest w pełni zrozumiałe biorąc pod uwagę fakt, że w Polsce (jak i w państwach Europy Środkowo-Wschodniej) w tym czasie zaczęły się zmiany systemowe. W ciągu kolejnych lat obywatele uzyskiwali możliwość wpływania na decyzje podejmowane przez polityków. Artykuły przedstawione do oceny dotyczą:

- istoty demokracji klasycznej i współczesnej, jakimi możliwościami wywierania wpływu na rządzących dysponowali obywatele w demokracji klasycznej, a jak to wygląda we współczesnych demokracjach;

- mechanizmów partycypacji politycznej, tj. wybory, referendum, inicjatywa ludowa; we wskazanych publikacjach Autor prezentuje zagadnienia teoretyczne powyższych instytucji.

- demokracji bezpośredniej i pośredniej w Polsce; ewolucji systemu wyborczego do Sejmu i Senatu RP, wyborów do Parlamentu Europejskiego.

- partycypacji politycznej na poziomie lokalnym; praktyki referendum odwoławczego, konsultacji, budżetu partycypacyjnego, obywatelskiej inicjatywy uchwałodawczej, wykorzystania referendum gminnego przez lokalne lity polityczne.

- partycypacji kobiet w Polsce na przykładzie wyborów do Sejmu RP (dotyczy biernego prawa wyborczego)

Przedstawiony dorobek Habilitanta w ramach osiągnięcia naukowego wskazanego jako podstawa do ubiegania się o stopień doktora habilitowanego posiada zdecydowanie charakter politologiczny. Przedmiotem badań jest szeroko pojęta partycypacja polityczna obywateli. Zauważalny jest rozwój naukowy Habilitanta koncentrujący się wokół zagadnień takich jak: wybory, partycypacja polityczna, formy demokracji bezpośredniej, społeczeństwo obywatelskie.

Pewnym mankamentem jest to, że większość artykułów naukowych Habilitanta ukazywała się w czasopismach, które wydawane są w UAM w Poznaniu (Środkowoeuropejskie Studia Polityczne i Przegląd Politologiczny). Ze wskazanych 10 – 7 opublikowano w w/w czasopismach, podobnie rzecz dotyczy rozdziałów w pracach zbiorowych – na wskazanych 13-10 ukazało się nakładem Wydawnictwa Naukowego WNPiD UAM. Zauważalna jest także tendencja Pan Doktora na powoływanie się w przypisach w wielu artykułach na badaczy wyłącznie z ośrodka poznańskiego (niekiedy Habilitant cytuje sam siebie), tak jakby poza UAM nikt w Polsce nie zajmował się demokracją bezpośrednią i jej aspektami, a nie jest to prawdą.

Ocena dorobku naukowego

Dorobek naukowy dr Marcina Rachwała, który nie wchodzi w skład osiągnięcia naukowego również koncentruje się wokół zagadnień związanych z problematyką demokracji

bezpośredniej. Habilitant wyróżnił tu jedną monografię, pracę zbiorową pod redakcją oraz 6 artykułów naukowych w periodykach i pracach zbiorowych. Badania, które prowadzi Habilitant koncentrują się wokół następujących zagadnień: roli społeczeństwa obywatelskiego we współczesnych państwach, wpływu technologii informacyjnych i komunikacyjnych na demokrację. Jest to zdecydowanie poszerzenie zainteresowań badawczych o nowe zagadnienia dotyczące np. głosowania elektronicznego.

Oceniając badania prowadzone przez dr M. Rachwał należy podkreślić, że są one prowadzone bardzo starannie. Pozytywnym wyróżnikiem są przeprowadzone kwerendy, obszerność bazy źródłowej wykorzystana literatura polsko i angielskojęzyczna, bardzo duża ilość dokumentów źródłowych. Na uwagę zasługuje także warstwa koncepcyjna ocenianych artykułów. Habilitant trafnie formułuje problem badawczy, cele, hipotezy i założenia metodologiczne. Stosuje dostępne metody badawcze z zakresu nauk o polityce tj. analiza systemowa, instytucjonalno-prawne, komparatystyka.

Ocena aktywności naukowej i organizacyjnej kandydata

Bardzo ważnym elementem prezentacji wyników badań kandydatów do stopnia doktora habilitowanego jest udział w konferencjach i wygłaszanie referatów. Habilitant uczestniczył w wielu konferencjach naukowych (międzynarodowych i ogólnopolskich), na których wygłosił referaty. Jednak należy zauważyć, że zdecydowana większość z nich to konferencje odbywające się w Poznaniu i w Słubicach (na 39 wskazanych 15 - Słubice i 13- Poznań).

Kandydat kierował bądź był wykonawcą projektów realizowanych we współpracy z naukowcami z ośrodków polskich i zagranicznych. Istotny jest międzynarodowy projekt, w którym Habilitant był kierownikiem (wraz z dr Beatą Pająk-Patkowską) pt., *Poland and Hungary In the era of political transformation- directions for developing political system and civil society*, zrealizowany ze środków Węgiersko-Polskiego Programu Współpracy Pozarządowej (numer projektu 201618). Dr M. Rachwał jest także wykonawcą w projekcie finansowanym przez Narodowe Centrum Nauki (UMO-2014/15/B/HS5/01358) pt., *E-voting as an alternative way of voting procedures in national elections. Experiences of selected countries and prospects for implementation e-voting in Poland*.

Większość pozostałych projektów, w których uczestniczył Habilitant była finansowana przez Dziekana Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM w Poznaniu.

Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych o. Poznań, International Political Science Association (ISPA) oraz Leszczyńskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Aktywnie uczestniczy w pracach grupy badawczej „Inicjatywa Helwecka”, która została powołana przez Dziekana Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM w Poznaniu w 2013 r.

Dr M. Rachwał jest stałym ekspertem Zespołu parlamentarnego ds. nowelizacji prawa o referendum ogólnokrajowym i lokalnym. Współpracuje także w charakterze eksperta z Fundacją Instytut Spraw Obywatelskich w Łodzi.

Habilitant jest recenzentem w wiodących czasopismach naukowych krajowych i międzynarodowych tj. Przegląd Europejski, Public Policy and Economic Development, Political Preferences, Środkowoeuropejskie Studia Polityczne. Ponadto jest recenzentem monografii Barbary Węglarz, *Ewolucja lokalnej demokracji bezpośredniej w Polsce po 1989 roku*, Księgarnia Akademicka, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków 2013, ss. 203, która ukazała się w Przeglądzie Politologicznym 2014, nr 4.

W zakresie pracy dydaktycznej Kandydat wypromował 45 seminarzystów, był promotorem pomocniczym w dwóch przewodach doktorskich, prowadzi wykłady, konwersatoria, ćwiczenia i seminaria licencjackie nie tylko w uczelni macierzystej, ale także w racji zatrudnienia w innych ośrodkach akademickich. Na szczególne podkreślenie zasługują przedmioty autorskie (wpływ obywateli na funkcjonowanie współczesnych państw demokratycznych oraz aktywność polityczna obywateli współczesnych państw demokratycznych). Moje zastrzeżenia budzi jedynie znajomość i prowadzenie 23 przedmiotów.

Oprócz działalności *stricto* naukowej dr M. Rachwał aktywnie uczestniczy w działaniach mających na celu popularyzację nauki: wygłaszanie wykładów okolicznościowych, członkostwo w jury i komitetach okręgowych olimpiad przedmiotowych.

Należy także podkreślić, że dorobek habilitanta cytowany jest w międzynarodowych bazach:

- Impast factor wg listy Journal Citation Report -13
- Web of Science – 33 spośród 22 tekstów umieszczonych w internecie
- Indeks Hirscha wg bazy Web of Science -3

Badania dr Marcina Rachwała z zakresu systemów wyborczych, partycypacji obywatelskiej bez żadnych wątpliwości mieszczą się w ramach analiz politologicznych. Kwestie, które porusza Autor świadczą o Jego dojrzałości naukowej w identyfikowaniu ważnych problemów badawczych. Na pozytywną moją ocenę zasługuje wysoki poziom

ll ll

merytoryczny poruszanych zagadnień, baza źródłowa z wykorzystaniem literatury obcojęzycznej. Warsztat badawczy nie budzi zastrzeżeń, a dorobek naukowy został opublikowany w recenzowanych wydawnictwach o zasięgu krajowym i międzynarodowym

Konkluzja

Konkludując wyraźnie podkreślam, iż pomimo moich uwag, dorobek naukowy dr Marcina Rachwała spełnia określony w art. 16.1. Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach naukowych i tytule naukowym w zakresie sztuki (Dz.U. 2014 2014, poz. 1852), wymogi posiadania osiągnięć naukowych uzyskanych po otrzymaniu stopnia doktora, stanowiących znaczny wkład w rozwój nauki o polityce ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień dotyczących demokracji bezpośredniej.

W konsekwencji **opowiadam się za nadaniem dr Marcinowi Rachwałowi stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce.**

Prof. dr hab. Marek Żmigrodzki

